

Ю. А. Спасокукоцкий, Л. И. Барченко, Е. Д. Генис
«Долголетие и физиологическая старость»,
 Госмедиздат УССР, Киев, 1963

Вивчення особливостей фізіологічної старості і довголіття є однією з найактуальніших задач, що стоять перед сучасною біологією і медициною. Тому слід вітати вихід у світ монографії, в якій узагальнено великий досвід багаторічної дослідницької роботи Ю. О. Спасокукоцького, його учнів і співробітників у галузі експериментального і клініко-фізіологічного вивчення довголіття і фізіологічної старості.

Монографія складається з передмови, дев'яти розділів, заключної частини, додатку і покажчика літератури.

В I розділі «Боротьба за довголіття людини» висвітлюються загальні положення про боротьбу за довголіття людини. При цьому особливо підкреслюється, що незважаючи на те, що ці питання привертали увагу вчених з давніх давен, справжня розробка проблеми довголіття стала можливою лише в роки Радянської влади.

В II розділі «Розвиток учення про причини і особливості старіння та старості» в історичному аспекті розглянуто існуючі раніше гіпотези про біологічну суть старіння. Справедливо відзначено, що основоположником наукового дослідження проблеми старості і довголіття у світовій науці заслужено вважають І. І. Мечникова. У радянський період її успішно розвивав О. О. Богомолец, а потім О. В. Нагорний. Відзначено, що основою для аналізу закономірностей старіння організму є вчення І. П. Павлова про значення нервової системи і, особливо, її вищого відділу — кори головного мозку, яка зумовлює взаємодію його різних органів і систем, мобілізує захисні реакції організму на боротьбу з патологічним процесом — забезпечує «фізіологічний засіб боротьби проти хвороби» (І. П. Павлов).

В III розділі «Довгожителі УРСР. Фізіологічні особливості довгожителів і причини, які сприяють досягненню довголіття» проаналізовано результати великої і трудомісткої праці по виявленню і обслідуванню довгожителів в УРСР, проведеної в 1951—1952 рр. Обслідувано близько 11000 довгожителів (понад 90 років), з яких 1129 були понад 100 років, а з цієї ж кількості близько 100 чоловік — понад 110 років. Ці дослідження і одержані результати є найбільш ґрунтовними з усіх інших, що існували до цього. Одержано нові дані, що підтверджують положення про існування фізіологічної старості і розширюють наші відомості про фізіологію довголіття. Фізіологічні особливості довгожителів, в основі чого лежить висока адаптаційна здатність організму, забезпечують можливість активної, суспільно корисної діяльності також і в старості.

Цікаво було порівняти дані про довгожителів, виявлених і обслідуваних Ю. О. Спасокукоцьким за участю громадських і медичних сил в УРСР, з даними Всесоюзного перепису населення 1959 р. Проведене нами порівняння цих показників свідчить про те, що вони, в основному, збігаються.

IV розділ «Значення центральної нервової системи для довголіття та її порушення як фактор передчасної старості» присвячений викладенню результатів власних експериментальних досліджень, з великим переліком літератури з цього питання.

Заслужовують на увагу дані про відтворення в експерименті передчасної старості шляхом тривалих функціональних впливів — зривів вищої нервової діяльності, в результаті чого розвинувся експериментальний невроз. В цих дослідах вдалося вперше одержати модель фізіологічної старості на щурах.

До недоліків даного розділу слід віднести відсутність як у тексті, так і в підписах до рисунків (мікрофото) на сторінках 94 (рис. 27), 112 (рис. 35), 113 (рис. 36), 115 (рис. 37), 116 (рис. 38), 117 (рис. 39), 118 (рис. 40) опису застосованої методики пофарбування препаратів.

В V розділі «Біологічні основи старіння і вікові особливості регенерації тканин» наведені літературні дані з питання про деякі вікові особливості обмінних процесів і результати досліджень, проведених авторами по вивченню вікових закономірностей регенераторного процесу із застосуванням методу культур тканин.

В VI розділі «Фізіологічні особливості організму людини на різних етапах старіння» наведені дані систематичного обслідування практично здорових довгожителів у віці від 70 до 104 років. Досліджували стан серцево-судинної системи (методи плетизмографії і осцилографії), системи крові (морфологічний склад периферичної крові, осмотична резистентність еритроцитів, зсідання крові) та особливості вищої нервової діяльності. Результати проведених досліджень свідчать про те, що у довгожителів спостерігається зниження функцій різних систем, але в межах нижньої границі норми, встановленої для осіб середнього віку. Відзначена наявність досить адекватної реакції досліджених систем у відповідь на вплив відповідних подразників, тобто, що в старечому організмі зберігаються адаптаційні і компенсаторні можливості, завдяки яким забезпечується його нормальне функціонування.

В VII розділі «Застосування біологічно активних речовин (АЦС, переливання крові) для підвищення реактивності і життєздатності організму» перед викладом фактичного матеріалу вдало вміщено загальні відомості про біологічно активні речовини і про специфічний та неспецифічний механізм їх впливу.

Застосування біологічно активних речовин виявилось ефективним: у довгожителів спостерігалось зрушення щодо підвищення реактивності організму. Проте слід відзначити, що при дослідженні у довгожителів особливостей обмінних процесів вивчали лише газообмін; а це недостатньо для повного судження про обмін речовин у старечому віці. Слід було б висвітлити в монографії одержані Ю. О. Спасокукоцьким з співробітниками дуже цікаві дані про результати застосування, крім АЦС, інших цитотоксичних сироваток.

VIII розділ «Вдихання повітря, збагаченого киснем, у осіб старечого віку для підвищення реактивності і життєздатності організму» перекликається з VII розділом і тому їх можна було б об'єднати. У VIII розділі наводиться обґрунтування і результати застосування кисню в умовах кисневої палатки, у осіб віком від 60 до 116 років для підвищення реактивності їх організму. Застосування кисню виявилось ефективним. На цій підставі автори вважають, що оксигенотерапії належить певне місце в комплексі активних заходів по профілактиці і терапії передчасного старіння і підвищенні життєдіяльності і життєздатності організму при природній (фізіологічній) старості.

В IX розділі «Актуальні питання і задачі проблеми довголіття, геронтології і геріатрії» у стислій формі викладені дуже важливі питання. Автори чітко диференціюють завдання геронтології та геріатрії. Як практичний захід вони рекомендують організацію спеціальних диспансерів з профілактики передчасної старості і застосування активних методів для підвищення життєдіяльності і життєстійкості організму на різних етапах старіння.

У «Заклучній частині» підводять підсумок і роблять узагальнення.

Показчик літератури містить близько 300 джерел вітчизняних та зарубіжних праць. На жаль, у показчику літератури в окремих випадках відсутні прізвища авторів, на яких автори монографії посилаються в літературному огляді. Так, наприклад, на стор. 19 є посилання на Штейнаха, а в списку літератури його нема. На стор. 128 цитують О. О. Богомольця за книгою «Продовження життя», а ця монографія не вказана у літературному показчику. У списку іноземної літератури в деяких випадках нема назви праць, які автори цитують, що, природно, ускладнює відшукування оригіналу.

Слід відзначити, що вказані недоліки анітрохи не зменшують цінності книги. Вона читається з великим інтересом. Написана хорошою мовою. Ми сподіваємось, що монографія «Довголіття і фізіологічна старість» принесе велику користь всім, хто цікавиться геронтологією і геріатрією, цими найважливішими галузями сучасної медицини і приверне увагу також багатьох зарубіжних читачів.

Б. С. Ручковський

Про ро

З 15 по 20 т
раїнського фізіоло
дослідження фізіо
Дніпропетровська,
уково-дослідних т

З'їзд відкрит
цов, який в своєм
випадково обрав
ального Донбасу.
ликі матеріальні
ни, — сказав акад
дослідження біль
них питань науки
відношення до об
оволодіння суттю
будівника комуніз

Вітаючи з'їзд
ретар Донецького
підкреслив значен
культури та охор
нецької області, пр
він сказав, що за с
трудящих Донбасу
кількість науково-д
великих культурни
зіологів України б
зіології і зокрема і
ту, теоретичний ро
Він висловив впевн
і Уряду, довір'я вс

Докладну доп
в світлі постанови
витку біологічної н
УРСР, голова Укра
плексній проблемі
підкреслив, що за
використання мате
перед фізіологією в
ходить до точних н
гальнень і відкрит
необхідні умови дл
виконання цих зад
Уряд, які системат

Слід повсякчас
найбільш насущних
творних теоретично
українські дослідни
вого організму, тве
Характерним д
дають організм як
вищем, міцно стоять